ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՀԱՄԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ

ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ
Հասարակական տեղեկատվության բաժին

Մարդու իրավունքները

հրապարակված Միավորված ազ·երի կազմակերպության Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակա·րում

1948 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Միավորված ազ·երի կազմակերպության Ընդհանուր ժողովն ընդունեց ու ազդարարեց Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակա·իրը, որի ամբողջական տեքստն ամփոփված է ·րքույկի հաջորդ էջերում: Պատմական նշանակություն ունեցող այս որոշումն ընդունելուց հետո ժողովը բոլոր անդամ պետություններին կոչ արեց հրապարակել Յռչակա·րի տեքստը – անել ամեն ինչ փաստաթղթի «տարածման, հրապարակման ու մեկնաբանման համար, ·լխավորապես դպրոցներում – այլ ուսումնական հաստատություններում, առանց երկրների կամ տարածքների քաղաքական կար·ավիճակի տարբերակման:

Խավիեր Պերես դե Կուելյար
ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Բոլոր մարդիկ ծնվում են հավասար ու անօտարելի իրավունքներով – հիմնական ազատություններով:

Միավորված ազ·երը պարտավորություն է ստանձնել պահպանել, խրախուսել ու պաշտպանել յուրաքանչյուր անհատի մարդու իրավունքները: Այս պարտավորությունը բխում է Միավորված ազ·երի կանոնադրությունից, որը վերահաստատում է աշխարհի ժողովուրդների հավատը մարդու հիմնական իրավունքների, անձի արժանապատվության ու արժեքի նկատմամբ:

Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակա·րում Միավորված ազ·երի կազմակերպությունը պարզ ու հասկանալի ձ–ով ներկայացրել է այն իրավունքները, որոնք հավասարապես պատկանում են յուրաքանչյուր մարդու:

Այս իրավունքները պատկանում են ձեզ:

Սրանք ձեր իրավունքներն են:

Ծանոթացեք դրանց: Աջակցեք այդ իրավունքներին, պաշտպանեք դրանք հանուն ձեզ – ձեր եղբայրակիցների:

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՀԱՄԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

Քանզի մարդկային ընտանիքի բոլոր անդամներին ներհատուկ արժանապատվությունը – հավասար ու անօտարելի իրավունքները աշխարհի ազատության, արդարության ու խաղաղության հիմքն են.

Քանզի մարդու իրավունքների նկատմամբ քամահրանքն ու արհամարհանքը հան·եցրել են մարդկության խիղճը խռոված բարբարոսական ·ործողությունների, – քանի որ այնպիսի աշխարհի ստեղծումը, ուր մարդիկ կվայելեն խոսքի ու համոզմունքների ազատություն – զերծ կլինեն վախից ու կարիքից հռչակվել է որպես մարդկանց բարձրա·ույն ձ·տում.

Քանզի անհրաժեշտ է, որպեսզի մարդը, որպես մի վերջին միջոցի, չդիմի ապստամբության ընդդեմ բռնության ու ճնշման, օրենքի իշխանությամբ պաշտպանել մարդու իրավունքները.

Քանզի անհրաժեշտ է նպաստել ազ·երի միջ– բարեկամական հարաբերությունների զար·ացմանը.

Քանզի Միավորված ազ·երի ժողովուրդները կանոնադրության մեջ վերահավաստել են իրենց հավատը մարդու հիմնական իրավունքների, անձի արժանապատվության ու արժեքի, տղամարդու ու կնոջ հավասար իրավունքների նկատմամբ – որոշել են ավելի մեծ ազատության պայմաններում նպաստել սոցիալական առաջընթացին ու կյանքի պայմանների բարելավմանը.

Քանզի անդամ պետությունները պարտավորվել են Միավորված ազ·երի հետ համա·ործակցությամբ հասնել մարդու իրավունքների ու հիմնական ազատությունների նկատմամբ համընդհանուր հար·անքի ու դրանց պահպանման.

Քանզի այս իրավունքների ու ազատությունների համընդհանուր ըմբռնումը կար–որա·ույն նշանակություն ունի այս պարտավորության լիարժեք իրա·ործման համար.

ԳԼԽԱՎՈՐ ԱՍԱՄԲԼԵԱՆ
ազդարարում է այս
ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՅԱՄԸՆԴՅԱՆՈՒՐ ՅՌՉԱԿԱԳԻՐԸ

որպես առաջադրանք բոլոր ժողովուրդներին ու ազ·երին, որպեսզի յուրաքանչյուր անհատ – հասարակության յուրաքանչյուր մարմին, մտքում մշտապես ունենալով այս Յռչակա·իրը, ծ·տի ուսուցման ու կրթության միջոցով նպաստել այս իրավունքների ու ազատությունների նկատմամբ հար·ալից վերաբերմունքին – ազ·ային ու միջազ·ային առաջադիմական միջոցառումներով ապահովել դրանց համընդհանուր արդյունավետ ճանաչումն ու պահպանումը թե անդամ պետությունների ժողովուրդների – թե դրանց իրավասու տարածքների ժողովուրդների կողմից:

Յոդված 1

Բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ ու հավասար իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով: Նրանք ունեն բանականություն ու խիղճ – միմյանց պետք է եղբայրաբար վերաբերվեն:

Յոդված 2

Ամեն ոք ունի այս Յռչակա·րում բերված բոլոր իրավունքներն ու ազատությունները առանց որ–է խտրության՝ հիմնված ցեղային, մաշկի ·ույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ համոզմունքների, ազ·ային կամ սոցիալական ծա·ման, ունեցվածքի, դասային պատկանելության կամ որ–է այլ կար·ավիճակի վրա:

Ավելին, ոչ մի խտրականություն չպետք է լինի հիմնված երկրի կամ տարածքի, քաղաքական, իրավական, կամ միջազ·ային կար·ավիճակի վրա, լինի դա անկախ, խնամարկյալ, ոչ-ինքնակառավարվող կամ ինքնիշխանության որ–է այլ սահմանափակումով պետական կազմավորում, որին պատկանում է մարդը:

Յոդված 3

Յուրաքանչյուր ոք ունի ապրելու, ազատության ու անձի անձեռնմխելիության իրավունք:

Հոդված 4

Ոչ ոք չպետք է լինի ստրկության կամ անազատ վիճակում. պետք է ար·ելվեն ստրկատիրության ու ստրուկների առուծախի բոլոր ձ–երը:

Հոդված 5

Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի կտտանքների, դաժան, անմարդկային կամ ստորացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի:

Հոդված 6

Ամեն ոք, ուր էլ որ լինի, իրավունք ունի ճանաչվել որպես իրավասուբյեկտ:

Հոդված 7

Բոլորը հավասար են օրենքի առջ– –, առանց որ–է խտրականության, ունեն օրենքով հավասար պաշտպանվելու իրավունք: Բոլորը ունեն հավասար պաշտպանության իրավունք՝ ընդդեմ ցանկացած խտրականության, որով խախտվում է այս Հռչակա·իրը, – ընդդեմ նման խտրականության մղող ցանկացած սադրանքի:

Հոդված 8

Ամեն ոք ունի ազ·ային լիազոր դատարանների միջոցով իր իրավունքների արդյունավետ վերական·նման իրավունք, եթե խախտվում են սահմանադրությամբ կամ օրենքով սահմանված նրա հիմնական իրավունքները:

Հոդված 9

Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել կամայական կալանքի, բանտարկության կամ արտաքսման:

Յոդված 10

Ամեն ոք իր իրավունքների ու պարտականությունների սահմանման համար – իր դեմ ցանկացած քրեական մեղադրանքի դեպքում, լիակատար հավասարության հիման վրա, իրավունք ունի, որ իր ·ործը արդարացի ու հրապարակայնորեն լսվի անկախ ու անկողմնապահ դատարանի կողմից:

Յոդված 11

(1) Յանցա·ործության համար մեղադրվող յուրաքանչյուր մարդ իրավունք ունի անմեղ համարվել քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցված օրենքով նախատեսված հրապարակային դատաքննությամբ, որի ժամանակ ապահովվեն նրա պաշտպանության համար բոլոր անհրաժեշտ երաշխիքները:

(2) Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել որպես հանցա·ործ որ–իցէ արարքի կամ բացթողման համար, որը կատարվել է այնպիսի ժամանակ, երբ այն ազ·ային կամ միջազ·ային օրենքով հանցա·ործություն չի համարվել: Չի կարող սահմանվել նա– ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը կիրառվում էր հանցա·ործության կատարման ժամանակ:

Յոդված 12

Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել կամայական միջամտության իր անձնական ու ընտանեկան կյանքի նկատմամբ, իր տան, թղթակցության – կամ իր պատվի ու համբավի դեմ կամայական ոտնձ·ության: Ամեն ոք ունի օրենքով պաշտպանվելու իրավունք ընդդեմ նման միջամտության կամ ոտնձ·ության:

Յոդված 13

(1) Ամեն ոք ունի տեղաշարժվելու – բնակության վայր ընտրելու ազատության իրավունք յուրաքանչյուր պետության սահմաններում:

(2) Ամեն ոք ունի ցանկացած երկրից, այդ թվում իր երկրից հեռանալու – իր երկիր վերադառնալու իրավունք:

Յոդված 14

(1) Ամեն ոք իրավունք ունի այլ երկրներում հետապնդումից ապաստան որոնել և ապաստանից օգտվել:

(2) Այս իրավունքը չի կարող գործադրվել այնպիսի ոչ-քաղաքական հանցագործությունների կամ արարքների համար հարուցված հետապնդությունների դեպքում, որոնք հակասում են Միավորված ազգերի նպատակներին ու սկզբունքներին:

Հոդված 15

(1) Ամեն ոք ունի քաղաքացիության իրավունք:

(2) Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել իր քաղաքացիությունից կամ քաղաքացիությունը փոխելու իրավունքից:

Հոդված 16

(1) Չափահաս տղամարդիկ ու կանայք, առանց որևէ ցեղային, ազգային կամ կրոնական սահմանափակման, իրավունք ունեն ամուսնանալ և ընտանիք հիմնել: Նրանք հավասար իրավունքներ ունեն ամուսնանալիս, ամուսնության ընթացքում և ամուսնալուծության ժամանակ:

(2) Ամուսնությունը կարող է կայանալ միայն ամուսնացող կողմերի լիարժեք ու ազատ համաձայնության դեպքում:

(3) Ընտանիքը հասարակության բնական ու հիմնական բջիջն է և պաշտպանվելու իրավունք ունի հասարակության ու պետության կողմից:

Հոդված 17

(1) Ամեն ոք ունի սեփականություն ունենալու իրավունք՝ ինչպես մենակ, այնպես էլ ուրիշների հետ միասին:

(2) Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել իր սեփականությունից:

Հոդված 18

Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի ու դավանանքի ազատության իրավունք. այս իրավունքը ներառնում է իր դավանանքը կամ համոզմունքները փոխելու ազատություն – իր դավանանքին կամ համոզմունքներին հետ–ելու ազատություն, մենակ կամ ուրիշների հետ համատեղ, հրապարակայնորեն կամ ·աղտնի՝ քարոզի, ժամեր·ության, կրոնական ու ծիսական արարողությունների ձ–ով:

Յոդված 19

Ամեն ոք ունի համոզմունքներ ունենալու – արտահայտվելու իրավունք. այս իրավունքը ներառնում է համոզմունքներին անար·ել հավատարիմ մնալու – տեղեկություններ ու ·աղափարներ որոնելու, ստանալու ու տարածելու ազատություն, լրատվության ցանկացած միջոցներով, անկախ պետական սահմաններից:

Յոդված 20

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ հավաքների ու միություններ կազմելու իրավունք:

(2) Ոչ ոք չի կարող հարկադրաբար անդամակցվել որ–է միության:

Յոդված 21

(1) Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի մասնակցել իր երկրի կառավարմանը՝ անմիջաբար կամ ազատ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով:

(2) Յուրաքանչյուր ոք իր երկրում ունի պետական ծառայություն կատարելու հավասար իրավունք:

(3) Ժողովրդի կամքը պետք է լինի կառավարության իրավազորության հիմքը. այս կամքի արտահայտությունը պետք է լինեն պարբերական ու անեղծ ընտրությունները, որոնք պետք է իրա·ործվեն համընդհանուր ու հավասար ընտրական իրավունքի հիման վրա, ·աղտնի քվեարկության կամ համարժեք ազատ ընտրական ընթացակար·երի միջոցով:

Յոդված 22

Յուրաքանչյուր ոք, որպես հասարակության անդամ, սոցիալական ապահովության իրավունք ունի, օ·տվում է իր արժանապատվության – իր անձի ազատ զար·ացման համար անհրաժեշտ տնտեսական, սոցիալական ու մշակութային իրավունքներից ազ·ային ջանքերի ու միջազ·ային համա·ործակցության միջոցով, յուրաքանչյուր պետության կառուցվածքին ու ռեսուրսներին համապատասխան:

Հոդված 23

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի աշխատանքի, աշխատանքի ազատ ընտրության, արդարացի ու նպաստավոր աշատանքային պայմանների – ·ործազրկությունից պաշտպանվելու իրավունք:

(2) Յուրաքանչյուր ոք, առանց որ–իցէ խտրականության, ունի հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրության իրավունք:

(3) Յուրաքանչյուր ոք ունի արդարացի ու համապատասխան վարձատրության իրավունք, որով ապահովվի մարդկային արժանապատվությանը վայել իր ու իր ընտանիքը ·ոյությունը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում լրացվի սոցիալական ապավության այլ միջոցներով:

(4) Յուրաքանչյուր ոք ունի իր շահերը պաշտպանելու համար արհեստակցական միություններ ստեղծելու – դրանց անդամակցելու իրավունք:

Հոդված 24

Յուրաքանչյուր ոք ունի հան·ստի ու ժամանցի, այդ թվում՝ աշխատանքային ժամերի չափավոր սահմանափակման – պարբերական վճարովի արձակուրդների իրավունք:

Հոդված 25

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի կենսամակարդակի իրավունք, որը իր – իր ընտանիքի համար ապահովի առողջություն ու բարեկեցություն, այդ թվում՝ սնունդ, հա·ուստ, բնակարան ու բժշկական սպասարկում, անհրաժեշտ սոցիալական ծառայություններ – ապահովա·րության իրավունք ·ործազրկության, հիվանդության, հաշմանդամության, այրիության, ծերության – այն դեպքերում, երբ

·ոյության միջոցների ծեռքբերումը չի պայմանավորված իրենից կախված հան·ամանքներով:

(2) Մայրերն ու մանուկներն ունեն հատուկ խո·ածության ու օժանդակության իրավունք: Բոլոր երեխաները՝ ծնված ամուսնությունից կամ արտաամուսնական կապերից, օ·տվում են նույն սոցիալական պաշտպանությունից:

Յոդված 26

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի ունի կրթության իրավունք: Կրթությունը, առնվազն տարրական ու հանրակրթական փուլերում, պետք է լինի անվճար: Տարրական կրթությունը պետք է լինի պարտադիր: Տեխնիկական ու մասնա·իտական կրթությունը լինելու է ընդհանուրի համար մատչելի, իսկ բարձրա·ույն կրթությունը՝ բոլորի համար հավասարապես մատչելի, հիմնված ընդունակությունների վրա:

(2) Կրթությունը պետք է նպատակաուղղված լինի անձի լիարժեք զար·ացմանը – մարդու իրավունքների ու հիմնական ազատությունների նկատմամբ հար·անքի ամրապնդմանը: Այն պետք է նպաստի բոլոր ազ·երի, ցեղային կամ կրոնական խմբերի միջ– փոխըմբռնմանը, հանդուրժողականությանն ու բարեկամությանը – էլ ավելի նպաստի Միավորված ազ·երի խաղաղապահպան ·ործունեությանը:

(3) Ծնողներն ունեն իրենց երեխաներին տրվող կրթության տեսակի ընտրության առաջնային իրավունք:

Յոդված 27

(1) Յուրաքանչյուր ոք ունի իր համայնքի մշակութային կյանքին ազատորեն մասնակցելու, արվեստը դրվատելու, ·իտական առաջընթացին մասնակցելու – դրա բարիքներից օ·տվելու իրավունք:

(2) Յուրաքանչյուր ոք պաշտպանության իրավունք ունի իր բարոյական ու նյութական շահերի համար, որոնք արդյունք են իր իսկ հեղինակած ·իտական, ·րական կամ ·եղարվեստական ցանկացած աշխատանքի:

Հոդված 28

Յուրաքանչյուր ոք ունի սոցիալական ու միջազգային կարգուկանոնի իրավունք, որի դեպքում լիովին իրագործելի են այս Հռչակագրում շարադրված իրավունքներն ու ազատությունները:

Հոդված 29

(1) Յուրաքանչյուր ոք պարտականություններ ունի համայնքի նկատմամբ, ուր և միայն հնարավոր է իր անձի ազատ ու լիարժեք զարգացումը:

(2) Իր իրավունքներն ու ազատություններն իրականացնելիս, յուրաքանչյուր ոք պետք է ենթակա լինի միմիայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք օրենքով սահմանված են ուրիշների իրավունքների ու ազատությունների համար պատշաճ ճանաչում ու հարգանք ապահովելու և բարոյականության, հասարակական կարգուկանոնի ու ընդհանուր բարեկեցության արդարացի պահանջները ժողովրդավարական հասարակարգում բավարարելու համար:

(3) Այս իրավունքների ու ազատությունների իրականացումը ոչ մի դեպքում չպետք է հակասի Միացյալ ազգերի նպատակներին ու սկզբունքներին:

Հոդված 30

Այս Հռչակագրում ոչ մի բան չի կարող մեկնաբանվել որպես որևէ իրավունքի տրամադրում որևիցէ պետության, մարդկանց խմբի կամ առանձին անձանց զբաղվելու մի որևէ գործունեությամբ կամ արարքով, որոնք ուղղված լինեն Հռչկագրում շարադրված ազատությունների ու իրավունքների ոչնչացմանը: